

କିନ୍ତୁ ଜବାନା.

୧୨୨୨

କାହାଣୀ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૨૨૭૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડૉ.તિલોત્તમજી

વિષય ૬-૧૪

કાંતિની જ્વાળા.

લખનાર :

લતીક.

ઈસ્વી સન : ૧૯૨૫.

સંવત : ૧૯૮૧.

પ્રકાશક :

દામજી વીરજી શાહ,

કચ્છ પ્રકાશ મંદિર :

મુંબઈ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીશાઈટ-સંગ્રહ
૧૨૨૭૨

મુદ્રક :

વિકુલદાસ લક્ષ્મીદાસ,

શ્રી દત્તાત્રય ત્રી. વર્કસ.

બોહરા બજાર,

મુંબઈ.

ઐત્રીની નમ્ર સ્મૃતિ નિમિત્તે
જયરામભાઈ જેઠાભાઈને
હાર્દસપૂર્વક સમર્પણ.

દષ્ટિપાત.

સ્વચ્છદી સત્તાને અંકૂષવા પ્રકૃતિએ મચ્છાનુંકરી,
ને જગત્માં ક્રાંતિની જ્વાળા પ્રગટી.
તેમાં સ્વચ્છંદતાની પરાકાષ્ટાએ પહેાચી
કેટલી ચે સત્તા બળી ભસ્મ થઇ,
અને થાય છે,
તેનો આ અદ્ય પણ સત્ય ઇતિહાસ છે.

એ ઇતિહાસને અવસોકતાં,
કયે મને વ્યગ્રતા નહિ વ્યાપે ?
કયે ચિત્તે શોક નહિ છવાયે ?
નિર્જળમાં નિર્જળ આંખે અશ્રુ ટપકશે:
નિર્દયમાં નિર્દય હૃદયે દયા પ્રગટશે.

ક્રાંતિની સર્વભક્ષી જ્વાળા નિરખી
કયી સત્તા વિસ્મય થશે નહિ ?
સ્તબ્ધ બનશે નહિ ?
ક્રોધ કરશે નહિ ?
પરંતુ વિસ્મય થયે, સ્તબ્ધ બને, કે ક્રોધ કરે,
ક્રાંતિની જ્વાળા હોલવાશે કે ?

સત્તા સ્વચ્છંદતા છોડશે,
 અને સેવા સ્વીકારશે,
 ત્યારેજ ક્રાંતિની જવાળા• હોલવાશે:
 સત્તા સ્વચ્છંદતા છોડશે નહિ,
 સેવા સ્વીકારશે નહિ,
 ત્યાં લગી ક્રાંતિની જવાળા એ હોલવાશે નહિ

હમણાં હમણાં સત્તાના સહબાગ્યે,
 આર્ય પ્રજાના પ્રતાપે,
 અને મહાત્માજીના પ્રભાસે,
 ક્રાંતિની ભમાનક જવાળા રમ્ય જ્યોતિ રૂપે પરિવર્તી છે.

ભારતવર્ષને ખૂણે ખૂણે
 ક્રાંતિની જ્યોતિ પ્રકાશે છે,
 તેને કિરણે કિરણે
 સત્ય અને અહિંસાનાં ઝરણાં ઝરે છે,
 તેમાં નહાયી પાવન થયા પછી,
 ક્યાં લગી સત્તા સ્વચ્છંદી રહેશે ?
 સેવા નહિ સ્વીકારે ?

અગર કચ્છ,
 ૧૯૮૧ માં હોળી.

—લતીફ.

કાંતિની જ્વાળા.

૧

જગત્ પ્રિસ્તની ૧૨૧૫મી જ્યંતિ ઉજવે છે.

ધ્વજાંડમાં ક્રાંતિની જ્વાળા ધીમે ધીમે પ્રગટે છે.

પ્રજાદ્રોહી જોનની સ્વચ્છંદી સત્તા ધીરેધીરે સળગે છે.

જોનની સ્વચ્છંદી સત્તા અંકૂષવા,
સ્વાર્થપરાયણતા લગામવા,
સ્વેચ્છાચાર મરાડવા અંગ્રેજ પ્રભ મથે છે

x x x

ખાંડા ખણખણે છે,
બાહ્યા ચક્રચક્રે છે,
જોન થરથરે છે.

ખાંડાની ધારે,
બાહ્યાની અશ્વીઝે,
સ્વતંત્રતાના ખરડા—“ મેળા કાર્ટા ” પર
ધંજાંડનો અધમ અતે પતિત રાજા—
જોન ધ્રુજતે હાથે સહી કરે છે.

x x x

જગતના ઇતિહાસમાં નવી વાત લખાય છે:
નવો ભાગ રચાય છે.

૨

ખ્રિસ્તની ચૈદમી શતાબ્દિનો આરંભકાળ છે.

સ્વાધીનતાના મનોરથ રચાય છે.

સ્વતંત્રતાની વાતો થાય છે.

ક્રાંતિની યોજનાઓ યોજાય છે

૩

સ્વીટ્ઝરલૅન્ડની સ્વતંત્રતા માટે
સર્વ સમર્થવાની
સ્વીઝ પ્રજાએ તૈયારી કરી છે.

x x x

ગિરિમાળાની ટાંચે
વૃક્ષોની ઘટા નીચે
વીર વિલિયમ ટેલની કમાને
અચૂક લક્ષ્યવેધી તીર ચડે છે.
સનનન કરતું તીર.....
ઓસ્ટ્રીયાના અધમ આલ્પેટના
ત્રાસ અને અત્યાચારની મૂર્તિ સમા
રાજ્ય પ્રતિનિધિ ગેસ્લરની છાતી વીધે છે.

x x x

સ્વીટ્ઝરલેન્ડના બંધન સમા
સારનેન અને રોસબર્ગના દુગ
રક્તપાત વિના સ્વીઝ પ્રજા હસ્તગત કરે છે.

x x x

ટેકરીએ ટેકરીએ તાપણીઓ સળગે છે,
તે સ્વીટ્ઝરલેન્ડની સ્વતંત્રતા સૂચવે છે:
તે સ્વીઝ પ્રજાના આપ ભોગ પ્રકાશે છે

૩

ખ્રિસ્તની સત્તરમી સદી અર્ધી વીતે છે.

અંગ્રેજ પ્રભુ ખળભળી ઊઠે છે

ક્રાંતિની જ્વાળા પ્રગટી ચૂકે છે.

૫

ન્યાય દેવી હરખાય છે,
ન્યાય શાસ્ત્ર મલકાય છે,
ન્યાય મંદિર ફૂલાય છે.

ન્યાય દેવીને અપમાનનાર,
ન્યાય શાસ્ત્રને અવગણનાર,
ન્યાય મંદિરને તુચ્છકારનાર.
પ્રથમ ચાલ્સ' દોષિન ઠરે છે.

આંગલભૂમિનો સ્વામી,
આંગલપ્રજનો પતિ,
પ્રજાદ્રોહી પ્રથમ ચાલ્સ
ફાંસીને લાકડે લટકે છે.

x

x

x

ઈંગ્લાંડ પર સ્વાતંત્ર્યધ્વજ ફરકે છે.

૪

ખ્રિસ્તનું ૧૭૭૬મું વર્ષ ચાલે છે.

“સ્વતંત્રતાના ઉપાસકોનો રાજ્ય થવા
ત્રીજો જ્યોર્જ ચોથ નથી :”

એવી ઉદ્દેશોષણ કરી,
અમેરિકન પ્રજા ઇંગ્લાંડની પરતંત્રતાને
અમેરિકામાંથી હાંકી કઢાડે છે.

૭

અમેરિકામાં ઉપહાસને પાત્ર બની,
ઈંગ્લાંડની પરતંત્રતા ઇંગ્લાંડને કિનારે
શરમાતી લજ્જતી પાછી ફરે છે,
હંમેશને માટે જાય છે.

x

x

x

વાજતે ગાજતે સ્વતંત્રતા આવે છે.
આનંદ અને ઉમંગ સાથે સ્વતંત્રતા આવે છે.
હર્ષ અને ઉત્સાહ સાથે સ્વતંત્રતા આવે છે.

અમેરિકા સ્વતંત્રતાને
અતરની ઉર્મિએ વધાવે છે;
હૃદયના ઉંડાણથી સ્વાગતે છે.

વીર વોશિંગ્ટનને હાથે
સ્વતંત્રતાના સત્કાર થાય છે.

અમેરિકાને ધરે ધરે સ્વતંત્રતાના ઉત્સવ ઉજવાય છે:
અમેરિકાને મંદિરે મંદિરે સ્વતંત્રતાના પૂજન થાય છે.

૧૩૩ વર્ષની આ વાત છે.

ફ્રાંસમાં રાજ્યવિપ્લવના શંખ ફૂંકાય છે.
પેરિસમાં રાજ્યક્રાંતિની દુંદુભિ વાય છે.
ફ્રેંચ પ્રજાપતિ સોળમાં લૂંટના ઘાટ ઘડાય છે.

ફ્રાંસના લાખો માણસો
સાથે મળી,
ભય ભૂલી,
મરણીયા બની,
એ દુઃખ આપનાર,
એ દરિદ્રા બનાવનાર,
એ ત્રાસ વર્તાવનાર,
મહારાજાપર આક્રમણ કરે છે.

રાજ મહેલ કંપે છે,
રાજ્યાસન ડોલે છે,
રાજ્ય સત્તા ડગમગે છે,
રાજ્ય બકતો નાશે છે,
રાજ્ય રક્ષકો મરે છે,
રાજ ચરથરે છે.

રાજ્ય સત્તાનો અંત આવે છે.
 અત્યાચારના અધિકારનો અંત આવે છે.
 સ્વચ્છંદી સામ્રાજ્યનો અંત આવે છે.
 દરિદ્રતાના કારણનો અંત આવે છે.
 દુઃખના પિતાનો અંત આવે છે.
 પ્રજાપીડકનો અંત આવે છે

x   x   x

હત્યાકાંડના મંડપ બંધાય છે.
 ફાંસીના માંચડા મંડાય છે.
 વધસ્થંભના થાંભલા રોપાય છે.

દેશઠોડીઓ અને રાજઠોડીઓ,
 લાંચીઆ અધિકારીઓ અને અત્યાચારી સત્તાધિશો,
 ધર્મીધ ધર્મીચાર્યો અને સ્વાર્થીધ શેડીઆઓ,
 ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ સમાજનાં સડેલાં અંગો ઉચ્છેદાય છે:
 ફાંસ નિષ્કલંક થાય છે.

x   x   x

ફાંસ આનંદે છે,
 ફાંસના નગરો ઉત્સવ ઉજવે છે,
 ફાંસનાં ગામડાંઓ પ્રજા પ્રાર્થે છે,
 ફાંસનાં બધાં દીન, દુર્બળ, દુઃખી, હાશનો નિશ્વાસ ભરે છે.

૧૨૨૭૨

૬

ખ્રિસ્તને ૧૯૧૨ વર્ષે થયાં છે.

ચીનને ગામડે ગામડે મંચુ વંશજોના

ત્રાસ અને અત્યાચાર,

અન્યાય અને અનાચાર,

સ્વાથે અને સ્વેચ્છાચાર વર્ણવતો,

ચીનની પ્રજામાં જોર અને જોશ પ્રગટાવતો,

આવેશ અને આવેગ પ્રેરતો,

જીવન અને ચેતન રેડતો,

સુનિયાત સેન રખડે છે:

૧૧

ક્યારે ઘોખીના વેષમાં,
 તો ક્યારે હજમના વેષમાં:
 ક્યારે કુંભારના વેષમાં,
 તો ક્યારે લુહારના વેષમાં:
 ક્યારે ખેડૂતના વેષમાં,
 તો ક્યારે બરવાડના વેષમાં.

સુનિયાતના ઓગણત્રીસ સહકારીઓને
 મંચુ વશળે ફાંસીને લાકડે લટકાવે છે.

સુનિયાત વધારેને વધારે રાજકોહી અને છે ---
 વધારેને વધારે રાજકોહ કરે છે.

x   x   x

ચીનના રાજમહેલમાં
 ચીનનો રાજ ચીન છોડવાની
 તૈયારી કરે છે.

ચીનના રાજમહેલમાં રાજકુટુંબ નથી,
 ચીનના રાજ્યાસનપર રાજ નથી.

ચીન સ્વતંત્ર અને છે—
 સ્વાધીનતા શ્વાસે છે.

૭

ખ્રિસ્ત સવત્ ૧૯૧૯ છે.

મધરાત થવા આવી છે,
ગંભીર શાંતિ છવાયી છે:
જપાનનો અધિકારી વર્ગ,
કોરિયાનો નેતા ગણુ
સાથે બેસી જમે છે.

૧૪

બાર વાગે છે:

એક કોરિયાવાસી જોઈ છે,
સ્વાધીનતાના સંદેશો વાંચે છે,
તે સાંભળી જાપાની અધિકારી આશ્ચર્ય પામે છે.

x

x

x

કોરિયાને ગામડે ગામડે
સ્વતંત્રતાના ધ્વજ રોપાય છે,
સ્વાધીનતાના સંદેશો વચાય છે,
“ અમર રહો, મા કોરિયા ” ના
જય ઘોષ થાય છે.

કોરિયાને નગરે નગરે,
જાપાની નિશાનો ખાલી થાય છે,
જાપાની નોકરીઓ છોડાય છે,
જાપાની પદવીઓ તળાય છે.

કોરિયામાં પ્રજા શાસન રચાય છે,
સિગમેન રી પ્રમુખ ચૂંટાય છે,
પ્રજાતંત્રના બંધારણ બંધાય છે,
લોકસભાના ધારાધારણુ ઘડાય છે.

કોરિયા જાપાનથી સ્વતંત્ર થાય છે.

૮

શ્રિરતની વીસમી શતાબ્દિની
પહેલી વીસી પૂરી થવા આવી છે.

રૂઝિયામાં અરાજકતાના વા વાય છે,
વિપ્લવનાં તોફાન થાય છે,
ક્રાંતિની જ્વાળા ફેલાય છે.

રૂઝિયાના રાજમહેલમાં ક્રાંતિની જ્વાળા ભભૂકે છે.
રૂઝિયાની રાજસત્તા ભસ્મભૂત બને છે.
રૂઝિયાના રાજકર્તાને ક્રાંતિની જ્વાળા ભક્ષે છે.

મધરાતના અંધકારમાં
રૂષિયાના રાજમહેલનો વડો રક્ષક--
યુરિસ્કિન કોઇની સાથે છાની મંત્રણા કરે છે.

x x x

“ક્રાંતિવાદીઓની સેના હમણાજ આવશે,
રાજમહેલ સામે તોપોના મોરચા મંડાયા છે,
હમણાજ તોપો અગ્નિ વર્ષાવશે,
અને રાજમહેલ ભસ્મિભૂત બનાવશે:
માટે સત્વર નીચે ભોંયરામાં પધારો”:
ગભરાયેલે વદને અને ગદગદ કંઠે
યુરિસ્કિન ઝારને વિનવે છે.

x x x

ભોંયરામાં બહુકો ફટફટે છે,
ચૈદ રાજવીઓ ચરચરે છે.

ઝાર, ઝરીના અને બાર બીજા
ગોળીથી વોંધાય છે:
ચૈદ અર્ધમૃત દેહ તરફડે છે.

x x x

રૂષિયા સ્વતંત્રતાનો શ્વાસ ખેંચે છે—
સ્વાધિનતાનો સ્વાદ ચાખે છે.

૯

ખ્રિસ્તાબ્દ: ૧૯૧૯ છે.

આયલાંડે કેસરિયાં કર્યાં છે.

મરણીયા આયરિશો ડબ્લિન હસ્તગત કરે છે,
ડબ્લિન પર આયરિશ પ્રજાસત્તાકનો વાવટો ફરકે છે:

આયલાંડને ગામડે ગામડે આયરિશોને
આયરિશ પ્રજાસત્તાકની શાખાઓ બણાવે છે,
ન્યાયમંદિર ન્યાય આપે છે,
સૈનિકો રક્ષે છે.

x

x

x

આયલાંડ ઇંગ્લાંડની પરતંત્રતા ફેંકી દે છે.

૧૦

ખ્રિસ્તની ૧૯૧૯મી સંવત્સરી છે.

મજ્જમામાં વિપ્લવનાં વાદળાં ફેરાય છે,
ક્રાંતિની જ્વાળા ફેલાય છે.

x x x

મજ્જમાની પરતંત્રતા નાશ છે.

x x x

મજ્જમા ધીમે ધીમે પણ અડગપણે
સ્વતંત્રતાને પાંથે વિચરે છે.
દિવસે દિવસે સ્વાધીનતાને માગે
આગળને આગળ વધે છે.

૧૮

૧૧

ખ્રિસ્ત પછી ૧૯૧૯મે વર્ષે
આ બનાવ બને છે.

બ્રજબળ પાસે હારી,
સંઘશક્તિને સમજી,
લોકમતને નમી,
જર્મનપતિ જર્મનિ છોડી જવા વિચારે છે.

૧૯

જર્મન કેસર ગાંસડા પોદલા બાધે છે,
જર્મન સમ્રાટ જર્મનિ છોડી જવા તૈયારી કરે છે,
જર્મન મહારાજ રામકુટુંબ સાથે જર્મનિ ખાલી કરે છે

X

X

X

એ અત્યાચારનો અવતાર,
એ સ્વેચ્છાચારનો સમ્રાટ,
એ જર્મનિનો રામધિરાજ,
સહકુટુંબ હોલેન્ડ જાય છે.

જર્મનિમાંથી પાપ જાય છે,
દેશમાંથી આમ જાય છે,
રાજ્યમાંથી ઝેર જાય છે.

X

X

X

જર્મનિ સ્વતંત્ર બને છે.
જર્મનપ્રજા સ્વાધીનતા શ્વાસે છે.
જર્મન નેતાગણ્ય પ્રજાતંત્ર રચે છે.

૧૨

ખ્રિસ્ત સંવત્ ૧૯૨૧ ની આ વાત છે.
“અમિરથ વિશ્રામસ્થાને મળો,

ત્રણ લાખ ફસિરટો સાથે આવું છું”
—સિનોર મુસોલિનિ.”

ઘટાલિનો અધિપતિ,
રોમનો સ્વામિ,
તાર વાંચી લખરાય છે,
અકળાય છે

૨૧

રૈમમાં ખળખળાટ જાગે છે,
 રાજમહેલમાં ધમાલ ચાલે છે,
 રાજ્ય સેવકો આવે છે,
 ને જાય છે:
 સૌને વદને આશ્ચર્ય અને વિષાદ છે.

પ્રધાન મંડળ વિચારે છે,
 ગંભીર શાંતિ વ્યાપી છે,
 મહારાજ અને વડો પ્રધાન નિશ્ચિંતે છે.

X X X

ઇટાલિનો ભાવિ રાજા,
 રૈમનો પાટવી કુંવર,
 અગ્નિરથ વિશ્રામસ્થાને બેઠો બેઠો
 સિનોર મુસોલિનીની માગ પ્રતિક્ષા કરે છે.

X X X

બે હાથ મળે છે.
 હસ્તધૂનન થાય છે.
 અરસપરસ કુશળ સમાચાર પૂછાય છે.

“ મહારાજા કેમ ન આવીયા ?”

“ અસ્વસ્થ પ્રકૃતિને અંગે આવી શક્યા નહિ, ”

ધત્યાદિ ધત્યાદિ પ્રશ્નો થાય છે

સિનોર મુસોલિનિ અને પાટવી કુંવર વચ્ચે.

રામની શેરીએ શેરીએ સૈન્ય ગોઠવાય છે,

રામને રાજમાર્ગે સૈનિકો ઉભરાય છે:

સૌને વદને દેશભક્તિ ચમકે છે.

x x x

કાલના પંતુળ સિનોર મુસોલિનિને

રામનો રાજા આજે વડો પ્રધાન બનાવે છે,

વિદેશ ખાતાનો પ્રધાન અને રાજ્યમંડારનો ખજાનચી ઠરાવે છે.

ખાંડા ખણુખણુવ્યા વિના,

બંદુકો ફટફટાવ્યા વિના,

તોપો ધડધડાવ્યા વિના,

રામના રાજાને

કાલનો પંતુળ સિનોર મુસોલિનિ

રમકડાની પેઠે ગમે તેવી રમતો રમાડે છે:

ફાવે તેવા નાચ નચાવે છે.

ખિસ્તની વીસમી શતાબ્દની
પહેલી પચીસી હજી વીતી નથી.

એ તુર્કેસ્તાનના શહેનશાહને,
એ ઇસ્લામના ખલિફાને,
એ મુસલમાનના વડા ધર્મગુરુને,
ધર્મ, કર્તવ્ય અને નીતિબદ્ધ થવા માટે
તુર્ક પ્રજા તરફથી તિલાંબલિ મળે છે.

x x x

તુર્કેસ્તાનનો સુલતાન તુર્કીને છેલ્લા પ્રણામ કરે છે,
ઇસ્લામનો ખલિફા તુર્કીપર છેલ્લો દ્રષ્ટિપાત કરે છે,
મુસલમાનોનો વડો ધર્મ ગુરુ અંગ્રેજ સત્તાને રક્ષણે
અંગ્રેજ અમિનૌકાપર બેસી માલ્ટા નાશો છે.

x x x

તુર્કેસ્તાનમાં પ્રજાશાસન સ્થાપાય છે,
તુર્ક પ્રજાતંત્રનો કમાલ પાશ્વ પ્રમુખ ચૂંટાય છે,
તુર્કીનું રાજદ્રોહીમડળ પ્રધાનમંડળમાં ફેરવાય છે:

x x x

શ્વેતપ્રિય તુર્કી સિદ્ધમર્જના કરે છે.

ખ્રિસ્તનું ૧૯૨૩મું વર્ષ પૂરું થયું છે.

ધરાનનો શાહ ફાંસમાં વિલાસે છે,
ભોગ ભોગવે છે,
મોઝ મારે છે.

એ વિલાસ માટે,
એ ભોગ માટે,
એ મોઝ માટે,
શાહ ધરાનમાંથી મોટી રકમ મંગાવે છે.

x x x

ધરાનની લોકસભા શાહની માગણી વિચારે છે.

x x x

દેશના દ્રવ્યનો અયોગ્ય વ્યય કરવા માટે
ધરાનનો શાહ પદબ્રજ થાય છે.

શાહનો વિલાસ વિનાશો છે,
શાહનો ભોગ ભાજો છે,
શાહની મોઝ નાશો છે,
શાહ ફાંસમાં રખડે છે

ખ્રિસ્તનું ૧૯૨૪ યુ વષ ચાલે છે,
 ગ્રીસનો રાજમહેલ ધમધમે છે.
 ગ્રીસનું રાજ્યાસન ડગમગે છે,

x x x

ગ્યાઠ પહોરમાં ગ્રીસની સીમા છોડી જવાની
 ગ્રીસના રાજને ચેતવણી મળે છે.

x x x

ગ્રીસનો રાજમહેલ ખાલી થાય છે.

x x x

ગ્રીસ સ્વતંત્ર થાય છે.
 સ્વાધીન બને છે.

x x x

ગ્રીસનો રાજ ક્રાંસમાં નાટકશાળાના,
 વ્યવસ્થાપકની નોકરી શોધતો ફરે છે.

[સમાપ્ત]

